

EDINOST

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

Oglasi se računajo po tarifu v petitu; za naslove s debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor obsega navadnih vrstic. Poslana, osmrtnice in javne zahvale, domači oglasi itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi naj se pošiljajo uredništvu ulica Caserma št. 13. Vsako pismo mora biti frankovano, ker nefrankovana se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnino, reklamacije in oglase sprejema upravišče ulica Molino pitolo št. 3, II. nadst. Naročnino in oglase je plačevati loco Trst. Odprte reklame cije so proste poštnine.

"Edinost je moč".

Razmere na Primorskem.

(Govor posl. Biankinija v seji zbornice poslancev dne 13. maja 1897.)

Visoka zbornica! Ako je predlogov, ki se že sami po sebi kažejo priporočila vredne in nujne, sta taka pač predloga spoštovanih poslancev iz Primorske.

In ako se oglašam za besedo v svojem in v imenu svojih tovarišev hrvatske stranke prava iz Dalmacije, da malimi besedami podprem ta predloga, nisem storil tega zato, ker gre tu za drage brate naše, ker gre tu za obrambo najbolj oddaljenih in napadom močno izpostavljenih točk naše meje, ampak le za zato, ker gre tu za zgolj vprašanje pravičnosti, da, rekel bi za vprašanje človekoljubja in dostojanstva države. (Prav res.)

Gospoda moja! Mi Hrvatje iz Dalmacije ječimo že leta in leta v jarmu prepotentne, birokratiško psevdotalijanske stranke in mi vemo iz lastne skušnje, kako težak in brutalen je tak jarm.

Mi nismo smeli govoriti po mestah v svojem sladkem hrvatskem jeziku, naši najbolji patrijotje so se zasramovali javno leta in leta, smejali so se jim, topli jih, metali v ječe, tudi streljali so nanje o volitvah. (Čujte! Čujte!)

Ti žalostni časi so minuli za vedno v Dalmaciji. Zmagala je hrvatska narodna zavest, vzlic vsem krivičnostim, ki so se nam delale od strani vlade in se nam delajo tudi danes sosebno vzdrževanjem italijanskega jezika po c. kr. uradih (Čujte! Čujte!), da si po statistiki spada na več nego pol milijona prebivalcev v Dalmaciji le 16000 takih, ki govorijo tudi italijanski. (Čujte! Čujte!)

In vendar vemo, gospoda moja, da je vse to, kar se je zgodilo v Dalmaciji zoper Hrvate in kar se godi še danes, le senca, le slaba slika tega, kar se danes godi v Istri in na Primorskem sploh.

Mnogo tega ste čuli, gospoda moja, od strani spoštovanih predlagateljev samih. Toda isti niso povedali vsega; bilo bi celó nemožno navajati tu vse podrobnosti povodom utemeljevanja nujnosti.

PODLISTEK

Fromont mlajši & Risler starši. 119

ROMAN.

— Francoski pisal Alphonse Daudet, preložil Al. B. —

Ako so se Fromontovi veselili v njegovi navzočnosti, da kupčija dobro napreduje, so se zasvetile njegove male, modre, zvite oči porogljivo, svoj običajni: „Saj še ni zadnji dan!“ je izgovoril z glasom, ki je človeka navdajal z grozo, in večkrat, kadar je videl park savignyski, drevorede, višnjele grajske skriljate strehe, hlevske zidove od rudeče opeke, ribnjake in reko, žarečo v zlatem svitu lepega solčnega zahoda, je pogledal čudni povišanec na okoli in dejal vpricho svojih otrok: „Kar me še tolaži zaradi moje smrti, je to, da nihče v rodbini ne bode dovolj bogat, da bi mogel obdržati ta grad, kojega vzdrževanje stane na leto celih petdeset tisoč frankov“.

In vendar bi bil stari Gardinois svoji unukinji rad izkazal tisto dedsko nežnost, kakoršna ima oblast nad srci, naj so še tako zakrknjena; a že od mladih nog je Klara čutila nekovo nepremagljivo mržnjo do surovosti in bahaške sebičnosti starega kmeta. Ako pa vez nagnjenja ne veže rodbinskih členov različne izobraženosti, pa neti mržnjo med njimi cela vrsta malenkostij. Ko je Klara vzela Georgesa Fromonta, je dejal starec njeni

Opisi položaja v Primorski, ki jih čitam že leta in ki jih čujem iz ust naroda samega — sosebno pa iz ust sosednjega mi hrvatskega ljudstva v Istri — sestavljajo veliko preširoko polje, nego so je nastopili predlagatelji sami in dajejo povoda dalekosežnim razmišljanjem. (Prav dobro!)

Pravim vam odkrito, gospoda moja, da oni opisi tržejo srce, in da sem se moral vprašati čisto, da-li je Primorska še sestavni del monarhije? (Čujte! Čujte!)

Meni so dobro poznani odnošaji krščanske raje pred bosensko-hercegovsko ustajo — saj smo sosedje —, toda verujte mi, gospoda moja, da to, kar se dogaja danes v Primorski zoper Hrvate in Slovence, ex offio in zasebno, je hujše in grozoviteje v marsikaterem pogledu. (Čujte! Čujte!)

Umetno sestavljena poročila in informacije gospoda namestnika Rinaldija — in naj so sestavljena še bolj umetno in farižejsko, nego je bil predvčerajšnji odgovor njegove ekscelence ministerskega predsednika na interpelacijo Laginje, Spinčiča in tovarišev — ne morejo omajati tega globokega uverjenja našega. (Pritrjevanje.) Mnogo, jako mnogo gnilega je v državi Danski. Najvišja načelstva niso zdrava tam. Pomesti treba enkrat v avstrijski Danski, temeljito pomesti. (Prav res!)

Da, gospoda moja, čas bi bil vendar enkrat, da se stori kraj bornim odnošajem v Primorski. Naši bratje v Primorski ne smejo biti več kakor ptice, na katere sme streljati vsakdo. (Odobranje.) To je jednostavno vprašanje pravičnosti in pravičnosti le zahtevamo za Primorsko.

Gospoda moja! Da povem na kratko: tu gre — in verjemite mi, da je skrajni čas — za ekzistenco hrvatskega in slov. prebivalstva v Primorski. (Tako je!)

Kako more biti to prebivalstvo varno glede svoje ekzistence, ako mora gledati mirno — da si je v veliki večini nasproti Italijanom —, da se njega jezik izganja iz uradov; da ves upravni stroj deluje italijanski; da se njega otroci raznorodujejo

materi: „Ako hoče tvoja hči, dobi od mene knežji nevestni dar; a prositi me mora zanj“.

Klara pa ni hotela prositi in zato ni dobila ničesar.

Kako mučno je moralo torej biti, tri leta pozneje prositi sto tisoč frankov tedaj odklonjeno velikodušnost, toliko ponižati se, poslušati brezkončne propovedi, bedaste zabavljice, poostrene s surovimi kmečkimi šalami, z izreki tiste trezne, neizprosne ljudske modrosti, katere grobi ton žali kakor psotka iz ust podložnikov.

Uboga Klara! z njo sta bila ponižana tudi njen soprog in njen oče! Priznati je morala slabi uspeh prvega in razpad hiše, katero je drugi ustanovil in na katero je bil tako ponosen. Iz misli, da ima braniti vse, kar jej je bilo najdražje na svetu, sta izvirala zajedno njena sila in njena slabost.

Bila je najstarejša ura, ko je prišla v Savigny. Ker ni nihče vedel o njenem pohodu, na kolodvoru ni dobila voza in morala peš tja.

Dan je bil sila mrzel, pot trda in suha. Sever je neovirano pihal po golem polju in čez reko ter brez zapreke prodiral skozi gola drevesa in grme. Pod nizkimi oblaki je bilo videti grad s širnimi zidovi in plotovi, ki so ga ločili od sosednjega polja. Skriljate strehe so bile temne kakor nebo,

po šolah dan na dan (Čujte! Čujte!) — ker je le malo ljudskih in nikakih srednjih šol z narodnim jezikom —; da se povsodi črtijo in proganjajo jezik naroda in njega pravice; da v deželnem zboru istrskem celó zastopniki naroda ne szejajo govoriti hrvatski, ker zapisnik ne prinaša njih govorov? (Posl. Bartoli: Tako je tudi tukaj!)

Žalostno dejstvo je to, gospoda moja, da, ako pojdejo tako krivično dalje stvari v Primorski, Primorska v nekoliko desetletjih popolnoma zgubi svoj hrvatsko-slovenski značaj, kakor ga je že mnogo zgubila od začetka tega stoletja vsled krivične politike avstrijske vlade (Čujte! Čujte!) — in da bomo imeli tam kos Italije, mesto močnega slovenskega obsežja, naravne trdnjave zoper pohlepni sosedom — kateri kos tudi najde Italija o priliki, ki se jej ponudi (Prav res!)

In to je, gospoda moja, jedro vsega vprašanja, ki se prav tesno dotika ne le koristi hrvatsko-slovenskega ljudstva, ampak tudi koristi monarhije. (Tako je!)

Vse drugo je jako relativne važnosti, da, tudi volilni izgredi in obupna reakcija tlačanih samih ni toliko važna, kakor je vprašanje: kako dolgo se bode moglo vzdrževati hrvatsko-slovensko prebivalstvo v Primorski, ako se ne preneha sedanjim zistemom? (Odobranje.)

Primorsko vprašanje je tudi vprašanje človekoljubja, prave krščanske ljubezni; da, gospoda moja, ne čudite se temu, da pravim: primorsko vprašanje, in naidejam se, da to vprašanje, za katero se morajo potegniti vsi členi tega parlamenta, ne zgine z dnevnega reda, dokler ne bo rešeno.

Nobenemu poslancu, goječemu človekoljubna in krščanska načela, ne more biti vsejedno, da se kakega pol milijona Hrvatov in Slovencev Primorske, ki so bili osiromašeni in tlačeni že leta in leta, kise jih je leta in leta puščalo brez šol, morajo še nadalje ostati v tem stanju in da se jim vrhu tega vzkračajo tudi vsa druga politiška in narodna prava. (Odobranje.)

ki so je odsevale inkrasno letovišče, katero je zima naredila pusto in nemo, katero ni imelo peresca več na drevesu, goloba ne na strehi, od vsega prejšnjega življenja vidno ni ohranilo drugega, nego vlažno drhtenje svojih vod, tožeče šumenje visokih topolov, ki so se nagibali drug k drugemu ter v svojih vrhovih gugali sračja gnezda.

Že od daleč je domovina njenih otroških let delala na mlado ženo mračen, neprijazen utis; zdelo se jej je, kakor bi imel Savigny sedaj tudi zanjo gosposko-hladni obraz, s katerim je gledal popotnika, ki je prišel mimo po cesti ter se ustavil pri železnih drogah njegove ograje.

Tudi mrtve stvari imajo lahko grozno podobo.

Toda ne, ne, to ni bilo grozno, kajti vidna opustošenost Savignya kakor da jej je govorila: „Idi... ne hodi noter“, in da je Klara ubogala ta opomin, da je opustila razgovor z dedom, da se je hitro vrnila v Pariz, rešila bi bila pokoj svojemu življenju. — A žal, da revica ni umela opomina, in že je veliki novofundlandec, spoznavši jo, prihajal k njej po suhem listju z velikimi skoki ter sopihaje stal pred ugodnimi vrati.

„Dobro jutro, Françoise, kje je ded?“ je dejala mlada žena, ko jo je prišla spustiti noter vrtarica, ponižna, potuhnjena in tresoča se, kakor so bili vsi grajski posli vpricho gospode.

(Pride še.)

To znači kršenje najprimitivnejših človeških pravic in tega ne more trpeti nobena stranka, ne izvenzemski socialistiške.

Pa tudi dostojanstvo napredne države, kakoršna je naša monarhija, ne sme dalje trpeti abnormalnih odnošajev v Primorski, kjer vladni organi, žal, tudi niso brez krivde na zaroti proti Hrvatom in Slovencem in bi se brez dvoma ti organi morali v prvi vrsti poklicati na odgovornost. (Prav res.)

Za nas je povsem brez pomena to, da-li postopaje tako sami od sebe ali po ukazu od zgoraj z ozirom na vnanjo politiko, ki je, kakor kaže, igrala neko ulogo tudi o zadnji ministerski krizi.

Nam je na srcu, da tudi na Primorskem vendar enkrat pridejo do veljave konstitucionalni zakoni za vse prebivalce (Tako je!), da parlament pride na jasno o tistih abnormalnih odnošajih, ki odmevajo bolešno povsodi, posebej pa v hrvatskih deželah monarhije.

To, gospoda moja, so vzroki, radi katerih mi Hrvatje iz Dalmacije glasujemo za nujne predloge spoštovanih tovarišev iz Primorske in bomo vsikdar vzajemno postopali z njimi. (Živahna pohvala in ploskanje. — Govorniku čestitajo.)

DOPISI.

Iz Pomjana, začetkom junija 1897. (La dittatura Mlekus-Tomsic a Paugnano.) [Izv. dop.] (Zvršetek.) Dopisnik omenja pa še drug slučaj, kako da je bil g. upravitelj baje krivičen in pristranski, češ, niti naši nadopolni mladini ni pustil učiti se godbi! Ubogi Kalabrezji, kako bodo pač jokali in milovali svoje brate na Pomjansčini, ker jim g. upravitelj ni dovolil niti takega nedolžnega veselja! A naši čestiti čitatelji naj izvedo, da je stvar vsa drugačna. Učese godbe le trije. Ti trije so se predrznili zvbati v svoje prostore drugo mladino, ki je seveda pričela plesati, a zato je bilo treba plačati, posebno ker so godci tirjali denar od plesalk. Da je k temu dohajala tudi nedolžna mladina, je več ko gotovo. Na ta način se je razvil vsako nedeljo javni ples, čez teden pa plesne vaje.

Vsled tega so se začeli oglašati skrbni stariši zoper ta nered, da oni tega ne dopusté, da bi se vsako nedeljo plesalo v vasi. Pritožili so se torej pri g. upravitelju, ki pa jim je rekel, da mladeničem ne more in ne sme prepovedati učiti se godbe, pač jim lahko prepove javni ples, ako dokažejo moške, da so godci res terjali od deklet denar. Na to je opomnil mladeniče še preje, in ker niso ubogali, jih je še le kaznoval. Le to je resnica, laž pa je, kar piše „Piccolo“. Seveda, dopisniku ni bilo všeč in največ zato ne, ker nima več priložnosti dohajati med to norost. Njemu je šlo za vse kaj drugega. Ker je učitelj vsakovrstne demoralizacije na Pomjansčini, naj še poskusi svojo srečo pri ženski mladini, ki jo najde zbrano na plesu. Po tej se mu cedé sline. A kaj takega pošteni stariši niso mogli dovoliti. Evo resnico, budalo tržaško! Seveda tudi te vrste demoralizacija je zapopadana v besedah: „osar tutto“. Če bi pa bil g. župnik tudi upljal, da se prepreči to nemoralno početje, je bila to njegova dolžnost. Sicer pa upamo, da ima vsaj toliko samostojnosti, da ne bode hodil k gosp. dopisniku ali celo v uredništvo židovskega trobila učiti se morale. Gosp. dopisnik, glejte raje na svoje italijanske duhovne, poučujte jih, da ne bode imelo deželno sodišče toliko opraviti z njimi in voditi celo tajne sodne razprave!

Značilno pa je, da se je dopisnik oglašil še le sedaj, ko je gosp. upravitelj ravno odhajal na svoje mesto, ter je imel drugi priti v Pomjan na njegovo mesto. Mož je seveda prikrit, ter hoče vreči svojim vernim ovčicam nekoliko peska v oči, češ: glejte, kako hitro smo ga spravili! Toda počasi, trebilo, namestništvo je g. upravitelja le za toliko časa poslalo v Pomjan, da dobé družega. Da ga ima torej nadomestiti kdo drugi, to je bilo določeno že zdavnej, a težko ga je bilo najti, ker si pač nihče ne želi med tako divjaško ljudstvo. Da pa je novi upravitelj prišel še le sedaj, temu je bil vzrok jedino ta, da je imel do sedaj drugod posla. Vprašajte ga, g. dopisnik, morda vam bo vedel povedati, v kakem „lepem“ redu je italijanska občina v Motovunu. Naj bode pa upravitelj občine kedor hoče, nam je zadosti, da bode delal zakonito; mi ne potrebujemo nikakih prijateljev.

Da pa bode tudi upokojeni c. kr. uradnik ravnal zakonito, to smemo pač pričakovati, kajti tudi občina Pomjan je še v Avstriji. Kaj ne dopisniče, volilno listo za prihodnje občinske volitve bi radi dobili v roke, to je vaš namen, da bi jo prikrojili po svoje, kajti po zakonitem potu in po pravici ne zmagate več na nobeni volitvi. Koga hočete varati s tem, da slovenski stranki ponujate že sedaj 30 glasov, češ, „toliko jih imate že od več“. Čudno, zadnjič ste jih ponujali 140, a sedaj samo 40. Vi že veste, saj je to vaša navada, da vodite za nos svoje ljudi.

Ubogo ljudstvo, ki imaš take voditelje! Ubogo ljudstvo, ako se bodo potegovali za te judje „Piccolovega“ stroja!

Sicer pa, g. dopisnik, videli se bomo še večkrat na tem mestu, da spoznate tudi Vi, kako vzgledno se je upravljala občina Pomjan v onih presrečnih časih, po katerih toli vzdihujete!

Politiške vesti.

V TRSTU, dne 10. junija 1897.

Dr. Kaizl o položaju. V klubu svobodno-miselne stranke češke v Kraljevem Gradcu je govoril te dni tudi odlični državni posl. dr. Kaizl. Njegove izjave so tem večje važnosti, ker se trdovratno vzdržuje menenje, da je ta mož predestiniran za ustop v ministerstvo. Glavni karakteristik govora Kaizlovega je ta, da je govoril: jako samosvestno. Politiška situacija naroda češkega se je zboljšala tako, kakor ne bi bili mogli niti slutiti pred dvema letoma. Po govornikovem menjenju so jezikovne naredbe velike važnosti. Punkcije od leta 1890. so boleale na tem, da so uravnavale vse mogoče, le glavne točke ne — jezikovnega vprašanja. V tem da tiči ravno velika zasluga jezikovnih naredeb, da izražajo načelo popolne ravnopravnosti obeh jezikov na Moravskem in na Češkem.

Grof Badeni je bil sklenil od prvega začetka, da bode svojo vladu opiral na zastopstvo naroda češkega. — Nemci kažejo le svojo ljubezen do — lapalij, svoj kratkovidni radikalizem, ako besne radi tega, da se bodo nemški uradniki morali učiti tudi češki. Grof Badeni je nameraval pritegniti v večino tudi nemškoliberalne veleposestnike. Pričakoval je namreč pri njih toliko politiške modrosti in takta, da bodo sodili o jezikovnih naredbah kakor o takih, kakoršne so: da bodo videli v istih čin pravice za Čeha, a nikake krivice Nemcem. Prišlo pa je drugače. Nemškoliberalni veleposestniki niso imeli toliko poguma in samostojnosti, da bi se bili postavili na tako pravično stališče. Vsled tega se je porušila prvotna kombinacija za osnutje večine, in zasnovala se je drugačna na podlagi adrese. Ta nova večina znači velik moralen uspeh, ker odgovarja načelom naroda češkega in se je ustanovila brez pozitivnega sodelovanja vlade. O postopanju opozicije je rekel dr. Kaizl, da je bil to napad na Čeha in vladu, katerega ton je bil v zasmeh civilizaciji in parlamentarnemu redu. — To je storilo, da so postali Čehi dragocen in iskan činitelj. Na drugi strani pa more le koristiti, ako Nemci izpodkopljejo centralni parlament; tisto slepo besnenje jednega dela Nemcev ne more škodovati Čehom. — Konečno je govoril govornik tudi o napovedanih pogajanjih z Nemci. Rekel je, da Čehi ne porečejo nikdar: ne! Toda izjaviti mora, da Čehi ne bi mogli stopiti v pogajanja na drugi podlagi, nego na podlagi popolne jednako-pravnosti in jednakoveljavnosti. Zaključil pa je: Bolj in bolj prodira spoznanje, da treba preosnovati centralistiško ustavo. Ni na nas, da bi motili ta razvoj, ampak gledati moramo, da ga povspešimo!

Kongres socialistov na Dunaju. V večerajšnji seji je bila razprava o organizaciji socialistiške stranke. Sodrug Scotti je predlagal, da se zasnuje italijansko tajništvo za povspeševanje agitacije v ital. pokrajinah.

Obsodba radi volilnih izgredev v Davidovem. Našim čitateljem je znano, da je došlo povodom zadnjih državnoborskih volitev do hudega poboja v mestu Davidovu v Galiciji. Radi teh izgredev je bilo obtoženih 29 oseb. Glavna razprava se je vršila te dni v Lvovu. Glede treh obtožencev je drž. pravdnništvo umaknilo obtožbo; dva pa sta bila spoznana nekrivima. Ostalih 24 je bilo obsojenih na tri tedne zapora do 5 let težke ječe.

„Moralni vspehi“. Zagrebški „Obzor“ govori v daljšem članku o moralnih vspehih, ki jih je priborila združena opozicija o volitvah v hrvatski sabor. Radovati se mora srce, nadahnjeno rodoljubjem, na triumfu domovinske stvari. Na veliko radost smo doživeli, kako so jeli kiliti začetki misli, da se mora vse, kar želi dobro mili domovinski grudi, združiti v protest proti zistemu, ki ide dalje in dalje na strmini umikanja pred tujo mislijo in besedo ter tujim duhom, tako, da se je bilo bati, da pade narod v spatio glede vsega, kar se dogaja narodni stvari. Te apatije se ni bati več, ko je narod divno pokazal svojo moč. Sporazumljenje med voditelji opozicije je sankcionirano narodnim plebiscitom, pred katerim se mora umakniti sofistika onih, ki so hoteli preprečiti sporazumljenje z ironijo in sofizmi.

To bi bil velik moralni uspeh zadnje volilne borbe na Hrvatskem. — Ali poleg tega vspeha je zabeležiti še drug pojav, ki mora nadahnniti veseljem vsakega pravega prijatelja domovinske stvari. Na mnogih krajih se je pokazalo, da se je zóžil razdor med Hrvati in Srbi in da so se težnje neodvisnega hrvatskega in srbskega življa združile v stremljenju, da se stori kraj zlu, katerega jednako težko občutijo jedni in drugi. Na mnogih krajih so se združili v bratsko kolo Hrvati in Srbi in so skupno pripomogli opozicijskemu kandidatu do zmage. To nas navdaja z nado, da je to srečen začetek onim časom, ko neprijatelji domovinske stvari ne bodo mogli več računati na neslogo med Hrvati in Srbi. To bi bil drugi velik moralni uspeh volilne borbe na Hrvatskem. Dal Bog, da bi jedno in drugo slovansko pleme v slogi dočakalo lepših dni v skupni domovini. Da, radujmo se na teh pojavih! Saj vemo vsi, in le oni, ki ne čuti za domovinsko stvar, bi mogel tajiti dejstvo, da je le nesloga med nami vir vsej mizeriji naši. Da ni bilo nesrečnega bratskega prepira med Srbi Hrvati na jugu in med Poljaki in Malorusi na severu, bili bi mi danes vse drugačen činitelj v monarhiji. Kdo ne ve, kako je ukupni naš sovrag umel izkoriščati ta naš prepir, kako je izigral sedaj Hrvate proti Srbom, sedaj Srbe proti Hrvatom, sedaj Poljake proti Malorusom, sedaj Maloruse proti Poljakom in nas je lepo vladal po načelu: Divide et impera!

Tiskovna svoboda v Rusiji. Iz Petrograda prihaja vest, da namerava car preustrojiti tiskovni zakon v liberalnem smislu in da je za sestavo načrta te preustrojitve že imenovana posebna komisija. — Na čudne načine se pojavlja rusko — barbarstvo.

Različne vesti.

Občni zbor moške podružnice družbe svetega Cirila in Metoda bode v soboto zvečer ob 7/9. uri v prostorih „Del. podp. društva“. Spoštovani člani podružnice so naprošeni, da se udeležijo zborovanja.

O mladih „reformatorjih“ nam piše tržaški duhovnik: Znano je, da so imeli italijanski „kataliki“ minole srede svoj sestanek. Spoštovani čitatelji „Edinosti“ bi gotovo radi kaj izvedeli o delu naših „reformatorjev“ na tem sestanku. No, težko je zares, zadovoljiti tej radovednosti čitateljev, kajti seje so bile tajne. Nekaj malega sem pa vendar mogel izvleči iz ust nekega prijatelja svojega; namreč: da na tem sestanku se je sklenilo jedino to, da se kongres odloži na mesec september. Vzrok, da niso došli do nikakega rezultata, je ta, da govori italijanskih reformatorjev iz Trsta in Istre niso našli odmeva pri furlanskih duhovnikih. Le ti se ne strijajo ni malo z radikalizmom in eskluzivizmom naših duhovskih Italijandčev.

Čul sem od verodostojne osebe, da so kongresisti zaprosili blagoslova od presv. škofa Šterka. No, milostljivi ne le da jim ni podelil blagoslova, ampak jim je dal tudi razumeti, da mu nikaakor ne ugajajo reformatorske težnje njihov. A pomisliti je, da so to ljudje, ki ob vsaki priliki (včasih tudi brez potrebe) povdarjajo avtoriteto papeža in škofov, posebno pa tedaj, ko je govor o „liberalnih“ Slovanih, a oni so vendar imeli svoj sestanek — brez škofa in brez škofovega blagoslova!!

To je pa že najnovejše! Pišejo nam: Dne 6. t. m. je prišel k meni sluga davčne administracije tržaške, da mi dostavi opominski list, glasom ka-

terega bi imel plačati v 14 dneh neki davek. Ker je bil opominski list italijanski, nisem ga hotel vsprejeti ter sem mu rekel, naj mi prinese slovenskega. Na to mojo opazko se je odrezal mož modro, rekoč: „Če idete s slovenskim na magistrat, ne bodo hoteli vsprejeti in poznati tega“. Ker pa nisem hotel vsprejeti na noben način italijanskega opominskega lista, mi je proglasil mož še bolj mastno odredbo, in sicer: „Vi ste dolžnik in kakor tak nimate pravice zahtevati, ampak morate vsprejeti tako kakor je in čeprav je italijansko“. Ne da bi bil jaz hotel vsprejeti opominski list, podpisal se je on na istega z črkama „L. M.“, mi ga vrgel na mizo ter odšel, ne da bi jaz potrdil prejem. Na to sem mu rekel še, da ne smatram veljavnim takega dostavljenja.

Videlo se je možu, da se vede popolnoma zavestno, odločno in da se nikakor ne boji kakega ukora od strani svojih predpostavljanih, ko sem mu rekel, da se pojdem pritožiti. Pač pa je rekel, da to njega nič ne briga in da naj le storim kar mi je drago.

Po takem postopanju se pač more soditi, da mož mora imeti kako direktivo z višje strani, ker si je svest, da se mu ne more pripetiti ničesar, drugače bi bil gotovo naznanil prej pri svojih predstojnikih mojo zahtevo ter pustil slednjim, da odločijo.

Kako naj sklepamo torej iz vsega tega? Niti na c. kr. uradih, katerim imamo plačati, niti tu se nas noče slišati in kako naj bi nas potem upoštevali na magistratu in drugod. O takem razmerju bi bil magistrat vendar prevelik povspesevalec slovanstva in ravnopravnosti.

Nu, sedaj pa naj še kdo reče, da niso imeli prav italijanski poslanci, ko so rekli na Dunaju, da se protežira Slované v Primorju od vseh strani in na vse mogoče načine, Italijanom pa se odreka vsaka pravica ter da se dopušča Slovanom tlačiti in uničevati Italijane.

Morda pa misli slavna c. kr. davčna administracija uvesti tako metodo kakor med privatnimi osebami, da naredi upnik toži lahko dolžnika v jeziku, nepoznanem temu poslednjemu. To bi bila res najnovejša taktika in bližanje k toliko zaželeni ravnopravnosti!

Plačaj in bodi zadovoljen s tem, kar mi hočemo! In tako naj bi bilo na c. kr. uradih?!

Višavsky.

Mednarodni antisemitizem v Trstu. Čuti je nekaj, da se pripravlja v Trstu, po načrtu dunajskih antisemitov, protizidovska zveza vseh tu bivajočih narodnostij v jedno krepko organizacijo. Taki zvezi bilo bi le želeli lepih uspehov. Kajti do vrhunca je že prirasla tudi na obalah Adrije nenasitna sebičnost življenj, ki si podjarmljajo vse javno življenje tu doli.

Ukupnemu sovražniku, ki nas jedini dela nesložne med seboj, da od našega boja pobira on svoje obresti, njemu treba izpodrezati koreniko in naj velja, kar hoče, vse drugo se že poravna. Pod jarmom brezvestnega mednarodnega kapitalizma zdihuje tudi že v Trstu vse, neizvzemši drugorodne nasprotnike naše, samo da si oni ne upajo in zaradi nas nočejo na dan s svojimi tožbami.

Obžalujemo le, da so v Trstu — v kolikor segajo naše informacije — vzeli stvar v roko ljudje, ki so jako nesrečni ob vsakem koraku in od katerih ni pričakovati uspehov; že zato ne, ker jim slavofoštvo moti vid. Taki ljudje ne morejo privabiti Slovanov na sodelovanje, a brez sodelovanja le-teh je vsako tako podjetje — mrtvorojeno dete. Za idejo smo, kakor rečeno, toda pod pravičnim in pametnim vodstvom. Zlorabljati pa se ne damo od nikogar, ker imamo dovolj skrbi za svoje lastne potrebe, kamo-li, da bi pobirali koštanj iz žerjavice — za druge! Clara pacta, boni amici.

Križki novinci prirede v nedeljo dne 20. junija ljudski javni ples na trgu „krožada“. Ples začne ob 3. uri pop. in bode trajal do pozne ure v noči. Svirala bode domača godba. V slučaju slabega vremena se ples odloži na prihodnjo nedeljo. Na obilno udeležbo vabijo

prireditelji.

Obče izobraževalno društvo skliče v soboto, dne 12. t. m. javni shod v prostorih „Trattoria Massimiliano“ v ulici Riva Grimala št. 3 ob 8. uri zvečer. — Razpravljaj bode g. A. Panek o kapitalu in o delu.

Odbor.

Slovanski prvaki, čujte! Ako čitamo govore italijanskih poslancev v zbornici poslancev (v bodočih številkah dotaknemo se tudi mi istih, v kolikor nam nalaga nasa dolžnost), poježe se nam na glavi lasje in krči se nam v duši ob toliki nezaslišani drzovitosti italijanskih fantstov. V svoji domišljavosti pa je skoro nedosežen presladki dr. Rizzi. V tem, ko gleda kakor z nekega viška doli na naše poslance in se v-de, kakor bi bil on neizmerno več vreden, nego naši poslanci, pravi, da so naši prvaki fanatizovali slovensko ljudstvo, in je vzgojili hudodelski. — Naše ljudstvo, ki mora stati v jednomer v defenzivi proti ital. napadalcem, je hudodelsko, a v resnici brutalno počenjanje jednega dela ital. prebivalstva bi ta presladki doktorček še rad kazal kakor vzor omiki! Radi bi znali, koliko nočij je prečul dr. Rizzi, predno je iztuhtal ta svoj fulminantni govorček. No, s tem se bomo še pečali pozneje. Za danes še dostavimo, da je za vrednost Rizzijevega govora najznačilnejše to, da je čital v dokaz svojih trditvev o izgrelih Hrvatov in Slovencev poročila iz — „Piccola“.

O aferi pod Škednjem piše „Triester Tagblatt“ v št. 5262 jako značilno o — resnicoljubnosti nekaterih tukajšnjih ital. listov. List pravi mej drugim: Vsled takih tendencioznih postavljanj resnice na glavo, moralo bi se misliti, da celo oblasti zanemarijajo svojo dolžnost in da so iste še v kaki zvezi s kršitelji postave. Celó oni, ki le površno pozna razmere, mora obžalovati, da ti listi tudi take čisto navadne pretepe izkoriščajo za svoje hypernacionalne namene in s tem sistematično in brezvestno širijo nasprotstvo med mestom in deželo. In to delajo prav isti listi, ki so se še nedavno temu oglašali naivnimi in neslanimi ponudbami za mir med mestom in okolico. List konstatuje, da je popolnoma izmišljena vest o poznejih izzivanjih od strani Slovencev. Ne treba zgubljati mnogo besed o moralni kvaliteti teh romagnolov, iz katerih bi hoteli napraviti sedaj mučenike, ki pa so v resnici le izkoriščali ulogo, ki se jim je usilila. Ti romagnoli so pravi strah radi svojega objestnega temperamenta in velicega veselja do — pobojev. Mnogo med njimi je anarhistov, katere išče italijanska vlada; tudi onega Onorato Fusconi-ja, pri katerem so našli nož 28 cm. rezila, išče prefektura v Raveni, ker je anarhist. Glede na vest italij. listov, da so Slovenci metali Italijane v morje, konstatuje „Triester Tagblatt“, da je neki 17letni Italijan pretel z nožem in spravljaj življenje Slovencev v nevarnost. Zbok tega so ga nekateri gledalci pahnili v morje. Zgodilo pa se mu ni ničesar. Tako piše „Triester Tagblatt“, kateremu gotovo ni navada, da bi zagovarjal Slovence.

Na adreso kranjske obrtne družbe. Sé svojim nastopanjem škodovala je ta družba tu v Trstu več, nego se njej morda sanja. Seveda vodstvo družbe je na Gorenjskem, a mi smo tukaj. Oddala je dela podjetniku, ki je hud sovražnik Slovencev in je le-tem na škodo nalašč privlekel delavcev iz lačne Italije. Posledica temu je seveda zdaj, da se dogajajo škandali na delih v Škednju. Italijani so menda naravnost poučeni po izvestnih krogih, naj izzivajo in počno kar hočejo proti Slovincem, češ, saj se jim ne zgodi ničesar. Ako pa bi šlo njim za kožo, tedaj pa naj kar enostavno pobrišejo v — Italijo. Za pot se menda dobé denarja od laških zaščitnikov. Tekom časa se že poleže vsa stvar. Vprašali bi radi kranjsko družbo naravnost: ali je znano istej, kaj se dogaja v Škednju? In ako jej je znano, ali prevzema kar meni nič tebi nič na svojo vest, kar je zakrivila se svojim korakom? Ali ne misli na to, da nalaga svojemu podjetju grd madež? Obrtna družba je očitna sovražnica Slovencev, to vemo, — (kaj pa so jej storili hudega Slovenci? Morda to, da se ne dajo tako hitro podjarmiti, kakor bi želeli naši nasprotniki) — ali toliko vsaj bi se moglo pričakovati od nje, da vendar tudi ona kaj stori, da se prerečijo nadaljnji slični in žalostni dogodki med delavstvom njenega podjetja. To zamorejo gospodje Luckmann in drugi in morajo tudi brzo storiti, ako imajo le kaj srca v sebi za svojega sorojaka!

Tudi to je značilno. Nekdo nam piše: Ko sem se mudil binkoštno praznike v Ljubljani, hotel sem kar na kolodvoru napisati jedno dopisnico. Šel sem jo kupit v tiste trafiko poleg južnega ko-

lodvora, v kateri sedi mlađa, nežna prodajalka. Ko sem zahteval dopisnico, pogledala me je ravde debelo, kakor bi ne slišala. Na to sem ponovil svojo zahtevo še jednokrat. A ravde je odgovorilo ponižno: „Entschuldigen, ich spreche nur deutsch“. Seveda me je užalilo in rekel sem jej, naj bi bila ostala v Nemčiji, od koder je došla najbrže. Kako bi pa v Nemčiji pogledali Slovence, ako bi zahteval v svojem jeziku dopisnico, ali da bi ondi v trafiki bila nameščena prodajalka, ki ne umeje prodajati niti jedne dopisnice nemški? Za Ljubljano je pa tudi ta pojav jako jako značilen! Le tako naprej in kmalu bomo zopet tam, kjer smo bili pred — petdesetimi leti!

Mednarodni popotnik. V vozu tretjega razreda sedel je na binkoštno nedeljo zanimiv popotnik, ki je ugajal popotnikom vseh sopotujočih narodnostij. Okoli njega je vrvelo in žlabudralo v raznih jezikih. Dame so čebljale nemški, slovenski in laški in gospodje grmeli so nemški, slovenski in laški. Tu in tam je bilo opaziti v družbi celó tiste neprijetne napetosti, kakor na se čisto pojavlja, kadar se ljudje bojijo, da bi žalili drug drugega se svojim jezikom. Najponižniši, kakor vedno, so bili Slovenci in Slovenke, ki so v svoji boječnosti raje zatajili svojo narodnost in govorili nemški in laški, nego da bi se iz njihovih ust glasila nasprotnim usesom neprijetna slovenščina. Vse to, da se ni kalila zabava in veselost družbe. V jedni taki družbi pak je sedel popotnik, o katerem se ni vedelo, kake narodnosti da je, kajti ves čas vožnje iz Trsta v Postojino je molčal trdovratno. Ugibali so nekateri, katere narodnosti utegne biti ta skrivnostni sopotnik, ali pa, da-li ni morda celo — gluhonem. A to ni moglo biti, kajti na njegovem licu je bilo videti natančno odsev utisa, ki ga je napravljalo nanj govorjenje družbe. Njegovo lice je svedočilo o maršičem in sodili so, da je Nemec, a tudi Italijan, nekateri so videli v njem Slovana, drugi Francoza, večina pa je ostala v nejasnem. Zanimiv popotnik je bil uprav predmetom slanih in neslanih dovtipov, ki se pa niti smejal ni k vsemu temu. Pač pa je moral biti velik politik, ki je z svojim molčanjem hotel več povedati, nego so drugi mogli umeti. —

Nakana ali nasledki bede? Na Nižjem Avstrijskem se gradi železnica do Hollensteina. Na tej železnici dela poleg samo 50 Avstrijcev nad 500 Italijanov. Koliko podanikov iz sestradane Italije je preskrbljenih z delom na vseh krajih naše monarhije, o tem govoré silne številke. Da se z dovoljevanjem tega priseljevanja jemlje kruh domačinom, je žalostno dejstvo, ki se občuti čedalje huje. Posledica temu je, da se Avstrija preplavlja z Italijani, ali da se Avstrijci morajo odmikati drugam pred lačnimi tujci. Toda zdaj navstaja vprašanje: je-li to priseljevanje Italijanov k nam gospodarsko-politična nakana, ali je samo posledica italijanske bede?

Misliti bi se zamoglo, da se hoče ital. vlada iznebiti tistih življenj, ki so jej v s r a m o t o in zapoditi iste v sosednjo državo, z drugimi besedami: ona hoče morda obesiti svoj „ušivi kožuh“ na pleča drugim in potem reči: ecce kožuha! Po drugi strani pa bi se lahko sodilo, da v Italiji sploh vlada taka beda, da ne more več preživljati svojega prebivalstva in mora pošiljati isto drugam v nadlego in škodo drugim. V tem slučaju prašamo ital. vlado: Kaj nas to briga, ako je v Italiji beda neznosna? Ali moramo za to trpeti mi? Mar hodimo mi v Italijo iskat si kruha? O tej stvari bi pač trebalo odločilne in krepke besede na primer-nem mestu. Pozor, poslanci slovenski!

Šaljivi „Brivec“ je izšel danes zvečer. Pri-naša mnogo šaljivega gradiva in lepih slik. Dobiti ga je v tobakarnah po 5 nvč.

Voda Beaufort - Spontin

iz vrelca v

Neudorf-u pri Karlovih varih

je najbolja in najzdraveja pijača, ker razven dvojne ogljenčeve kisline od magnezije ima v sebi tudi 32% naravnega ogljenčevega kislica.

Zastopstvo za Trst, Istro in Primorje

Siegfried Hochwald

TRST — Via Giotto — TRST.

Lastnik korespondencije inštituta „Edinost“. Izdavaatelj in odgovorni urednik: Fran Godnik. — Tiskarna Dolenc v Trstu.